

14.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
DIARRHOEIS
IN MORBIS ACVTIS SA-
LVTARIBVS

QVAM
CONSENSV ET AVCTORITATE
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
PRAESIDE
DN. D. HERM. PAVL. IVCH

SACRI PALATII CAESAREI COMITE,
FACVLTATIS MEDIC. h. c. DECANO ET SENIORE PATHOLOGIAE ET PRAXEOS
PROFESSORE PVBLICO ET ADRESSORE PRIMARIO SERENISSIMORVM SAXONIAE
DVCVM VINARIENSIS ET GOTHANI CONSILIARIO AVLICO ET AR-
CHIATRO NEC NON ACADEMIAE CAESAREAE NATVRAE
CVRIOSORVM COLLEGA

PATRONO AC PROMOTORE SVO AETATEM
DEVENERANDO

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVI-
LEGIS LEGITIME CONSEQVENDIS

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
AVCTOR

PAVLVS IOHANNES FRIDERICVS
HELMERSHAVSEN
ERFVRTENSIS.

IN AVDIT. MAJ. COLLEG. MAJOR. HOR. CONSVET.
Die IV. Iunii MDCCLVI.

ERFORDIAE, Litteris HERINGIANIS, ACAD. TYPOGR.

14.

DISSERTATIO IN VOVRALEIS MINEA

DE

DIARRHOEIS
IN MORBIS ACUTIS
ET CHRONICIS

CONSENSU ET AUCTORITATE
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
HABITANTE

DR. MEDIC. PAULI WICH

IN VOVRALEIS MINEA
DIE 10. JUNII 1774

PROVINCIAE SACHSIAE
MAGISTRUS

MR. GRADY DOCTORIS
EMERITVS IN MEDICINA HONORIS ET PRIVILEGII

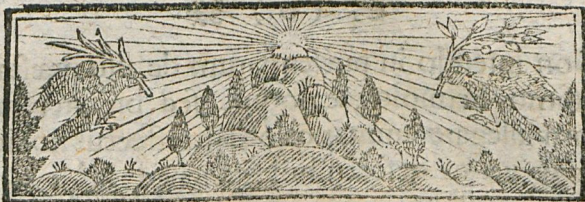
PROVINCIAE SACHSIAE
MAGISTRUS

FRANCOFURTI AD M. ERUDITIONIS
HEMMSCHAESEN

IN VOVRALEIS MINEA

IN VOVRALEIS MINEA

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
DIARRHOEIS IN MOR-
BIS ACVTIS SALVTARIBVS.

PROOEMIUM.

Causa plurium errorum nostris
temporibus a medicis com-
missorum maxima ex parte
consistit in defectu semio-
logicae scientiae, & experien-
tia docet, medicos expertos, quibus alias scien-
tia illa non denegari potuit, in praxi sua infe-
lices fuisse, nullam aliam ob rationem, quam
quia scientia illa legitimo tempore haud usi.

A 2

Non

Non intendo in præsentiarum de usu præstantissimo Semiologiæ loqui, sed breviter tantum allegare annitar quosdam effectus noxios, orros vel ex defectu hujus scientiæ vel ex negligentia illius. Medicus scientificus sese distinguit a medico empirico præcipue quoque in eo, quod, morbo recte perspecto, non per symptomata extraordinaria in insidias deducatur; ad hoc vero Semiologia absolute requiritur ut morbum tam quoad indolem & sua symptomata ordinaria quam quoad eventum rite perspiciat: Medicus ergo hanc scientiam negligens vel qui eam nescit, curat inscius qualem morbum remediis suis depellere conatur. Prior quidem cognoscit morbum sed in progressu illius non signis utitur, quibus de statu rei certior fit, negligit ex. gr. inspectionem urinae, non inquirit pulsum, nescit ergo, quo morbus modo progreditur, utrum finis erit lethalis an salutaris, an mediæ indolis, utrum materia sit activa adhuc an correcta. Quem vero latet, practicum medicamenta sua juxta has circumstantias mutare & præscribere debere. Ut tantummodo unum casum allegem, quam

quam multi moriuntur hanc ob rationem, quia medicus non ad signa coctionis attentus fuit, consequenter crisi non contingente procul dubio in materia minus correcta causam quærit, quæ sæpissime unice latet in defectu virium, quum urina exhibuerit omnia peractæ bonæ coctionis signa. Sic etiam hospes in Semiologia status morbi ignarus nescit an hæc excretio occurrens boni an mali quid præfagiat, & more plebis ab exemplo concludit, & sic semper a particulari ad universale. Quis enim nescit, non dari fere duo subjecta uno morbo afflictæ, in quibus symptomata una eademque, & pari passu ambulant excretiones, sic enim morbus interdum solvitur crisi quasi adhuc ignota. Aequale fatum experitur diarrhœa in morbis acutis: quia hæc excretio sæpissime lethales post se traxit effectus, absolute nunc prædicatur lethalitatis in his afflictionibus, & non respiciunt ad subjecta, ad conditionem morbi, sed observationes minus completæ palmam his præripiunt. Ergo non ex statu morbi sed ex observationibus incompletis indicationes suas deducunt, quid igitur judican-

dicandum de indicatis, nedum de effectibus. Multi adhuc inter vivos existerent, nisi excretio quædam extraordinaria, inter quas diarrhœa quoque locum quærit præmature sit inhibita. Semiologicus vero, qui morbi statum ab initio usque ad statum præsentem ex urina, ex pulsu, ex viribus, ex reliquis se- & excretionibus bene cognovit, prænoscere etiam potest, an subsequens excretio, ergo etiam diarrhœa lethales an salutare habeat causas, secundum has itaque methodum medendi dirigit, & recte regulis suis semiologicis conjungit quoque observationes non solum completas, sed etiam particulares quarum usus non plane negandus. Non inutile ergo puto si in sequentibus inquiri, sub quibus circumstantiis etiam diarrhœa in morbis acutis esse & fieri possit salutaris.

§. I.

Alvus ut deponatur necesse erat, quia tam in canali intestinorum & ventriculi partes relinquuntur, quæ ob majorem suam cohesionem a menstruis minus dissolvi poterant, ergo per vasa capillaria penetrandi inepta erant, quam in ipsa massa sanguinea a chilo & humoribus per continuum motum intestinum resolutorium partes secernuntur, quæ ob crassitiam suam per peripheriam & alia loca emunctoria expelli nequeant. Quod vero hoc per intestina ob fabricam suam longe facilius impetretur, ab aliis jamjam abunde est demonstratum & simul ad scopum meum haud pertinet.

§. II.

Alvus vel est naturaliter aperta, vel est obstructa, vel excedunt dejectiones. Alvus naturaliter aperta dicitur, si excernitur per alvum, quod excerni debebat, ergo responder dejectio ingestis tam quoad partes suas constitutivas sive qualitatem, tam quoad quantitatem. Alvus igitur est obstructa, si denegatus est transitus partium excrementitiarum per alvum. Si vero dejectiones excedunt, singularem accipit denominationem & audit diarrhœa.

§. III.

Diarrhœa est copiosa & frequens feri cum fecibus mixti per alvum excretio. Proinde diarrhœa tanquam genus varias comprehendit species; biliosa enim dicitur, si partes biliosæ cum sero copioso & fecibus sunt mixtæ, cruenta vero denominatur, si sanguis est commix-

commixtus, & sic variam accipit denominationem a diversitate partium commixtarum.

§. IV.

Diarrhœa tanquam actio læsa seu symptoma supponit morbum quendam, qui vero diversæ indolis esse potest, & a diversis simul causis dependere. Juxta morbi ergo & ejus causæ conditionem differt quoque salubritas & insalubritas diarrhœæ. Sed non negare possumus, quod etiam accidentia multum hac in re variare possint, quæ in temperamento, consuetudine, morbi & ætatis tempore &c. consistere possunt.

§. V.

Generaliter observatum est, diarrhœam magis esse familiarem morbis chronicis & minus morbis acutis, quam ob rem diarrhœa satis copiosa non adeo reformidatur in morbo chronico, quam levis tantum in acuto, præsertim vero ab imperitis, qui tantum res dijudicant quatenus in sensus incurrunt & essentia morbi inscii sunt; nam observationes quoque docent, morbum acutum interdum satis gravem diarrhœa esse solutum, & vice versa morbum chronicum in vigore permanisse, etsi diarrhœa successerit. Ergo non omnis diarrhœa est reformidanda in morbis acutis, sicut non omnis salutaris deprehenditur in chronicis. Necesse ergo est, ut in causas & effectus hujus excretionis inquiramus, quod in sequentibus absolvere intendimus.

§. VI.

Diarrhœa vel est salutaris vel noxia. Haud levioris utilitatis esse puto, si antea consideramus, sub quibus

buscumstantiis diarrhoea noxia evadere possit, tunc enim facilius erit negotium ad utilitatem ejus concludendi.

§. VII.

Noxia erit, si occurrit in subiecto viribus jam destituto; auget enim decrementum virium, ad legitimum vero decursum morbi requiruntur sufficientes vires tam materiam peccantem & heterogeneam rite præparandi & ita disponendi, ut ne quoque alia partes massæ sanguineæ adhuc utiles pervertantur & statum morbi augeant partim vero ut aptæ ad excretionem ex massa humorum & demum ex toto corpore eliminentur, ne novum pabulum morbo suppeditarentur. Sine viribus vero præparatio materiæ morbificæ impetrari nequit, actio enim partium noxiarum major est reactione. Quia vero materia præparata & cocta ordinarie ex vasis majoribus per minora expelli debet, stagnaret, si vis cordis & arteriarum non eam per tales angustos canales protruderet. Ad diarrhoeam vero salutarem requiritur ut sit sufficiens, cum vero sit actio aucta requirit quoque majorem affluxum spirituum & sanguinis. Si subiectum vero viribus jam est exhaustum, hic contingere nequit, ergo materia peccans postea saltem stagnabit, si etiam in principio ex parte expulsa; impedit ergo non solum subsequenter excretionem partium noxiarum, sed etiam, quia est materia peregrina & stagnat imprimis in loco calido & plerumque est putredinosa indolis, novos inducet morbos vel symptomata graviora, quæ statum morbi præsentis deteriorem reddunt.

B

§. VIII.

§. VIII.

Hoc ex fundamento quoque talis diarrhœa in mor-
bis acutis ex noxia, quæ causam morbi non tollit. Nam
accidit interdum, diarrhœam excitatam fuisse a vitiis
diætæ commissis vel a medicamentis incongruis vel
alia ex causa. Si vitium diætæ commissum, partes mi-
nus concoctæ remanent, quæ juxta conditionem inge-
storum vel in putredinem vel in fermentationem abie-
rant. Utroque modo acrimoniam acquisiverunt, sive
ut tales in massam sanguinis transfissent, statum & pe-
riculum majora & pejora reddidissent sive etiam bene-
ficio fortasse naturæ hæc materia cruda expellitur &
sic transitus impeditur & cohibetur ad massam jam
corruptam & acrem; tamen non salutarem prædicare
possumus, si non simul causam morbi tollit vel immi-
nuit; nam vires jam prostratæ eo magis detrahuntur
corpori, causa morbi tamen manet in vigore, hæc post
diarrhœam adhuc majorem exserere potest tyranni-
dem suam, quia resistentia est imminuta, & id deficit
ob defectum spirituum, quod massam resolutam, visci-
dam ex parte & acrem temperare possit. Ergo mor-
bus gravior redditur potius per talem diarrhœam
quam ut imminuatur. Ad hoc accedit, quod non facile
nobis concipere possumus, materiam crudam a vitio
diætæ ortam & quæ ad excitandam diarrhœam suffi-
ciens erat, solo in ventriculo & intestinis remansisse,
sed procul dubio aliqua pars & quidem subtilior acris
cum chilo ad massam sanguinis transit, qua ergo cau-
sa morbi augetur.

§. IX.

§. IX.
 Diarrhœa vel a vitii diætæ excitata, vel a medica-
 mentis vel alia ex causa qualicunque, si causam morbi
 non aufert in morbis acutis est noxia, quia in his mas-
 sa sanguinis acrimonia laborat, quæ continuo dissolvit
 mixtionem bonam humorum, hæc ordinarie tempera-
 tur & ejus actio impeditur & imminuitur per serum
 blandum; quo magis enim Θ ia diluta, eo minus age-
 re possunt; per definitionem vero, diarrhœa est copio-
 sa excretio feri, ergo diarrhœa absuntitur, quod acri-
 moniam præsentem temperavit, partes igitur Θ no-
 prææ liberiores & activiores redduntur augent hinc
 motum intrinsicum resolutorium, qui novas partes acti-
 vas liberat reddit, sic augetur resolutio, & si febris est
 conjuncta necessario augmentum ei accedit & status
 morbi ex causis intrinsicis periculosior evadit.

§. X.

Minus quoque salutaris deprehenditur diarrhœa si
 subjectum est plethoricum, & pro gradu plethoræ va-
 riat etiam periculum inde metuendum. In talibus sub-
 jectis enim præcipue ponimus spem in evacuatione
 sanguinis vel naturali vel arte facta. Nunc si subjectum
 supponamus plethoricum, subintelligimus quoque ven-
 tilationem sanguinis non esse institutam; diarrhœa er-
 go si accesserit, impedit hanc salutarem excretionem,
 si non semper, tamen plerumque. Nocet porro detra-
 hendo serum temperans; ergo partes solidiores arctius
 combinantur, id quod actionem partium activiorum
 impedit cessat, ergo hæc nunc libere agunt, partes
 crassiores ∇ stres secedunt ob gravitatem suam, hinc in-

de ergo generantur stases, quia vasa ob plethoram nimis dilatata non decenti vi simul in contenta agere possunt & sic via panditur juxta circumstantiarum rationem & subjecti conditionem spissitudini inflammatoriae, fusioni humorum, gangraenae & sphacelo. Nunc morbi a plethora orti maxime consistunt inflammationibus, sic ex praecedentibus fluit, causam immediatam morbi nempe spissitudinem inflammatoriam augeri & medium ordinarium solutionis nempe haemorrhagiam impediri. Non vero defendere conor, quod omnis inflammatio solvatur haemorrhagia, asserto enim contradicit experientia, hoc vero tamen confirmant observationes inflammationem venae sectione neglecta facilius solvi haemorrhagia quam alia excretionem. Sed cum peripherica excretio morbo inprimis per aliquot dies jam durante utilissima sit, haec per diarrhoeam raro adjuvatur, sed plerumque magis imminuitur. Eo peioris indicii est si statim in principio morbi acuti contingat, ubi nec resolutio nec suppuratio facta; materia peccans igitur minus praeparata deprehenditur, consequenter ad evacuationem est inepta, quid igitur judicandum de materia excreta & de effectibus hujus excretionis. Nocere ergo potest diarrhoea in plethoricis 1) non absumendo causam morbi 2) desumendo vires & serum temperans 3) impediendo alias excretionem salutes.

§. XI.

Sic quoque diarrhoea parum utilitatis affert, si non tempore critico observatur in morbis acutis; critica enim tunc non est praedicanda. Observatum enim est ab

ab antiquissimis jamjam temporibus, morbum acutum intra hoc vel illud dierum spatium solvi, id est, materiam peccantem ad excretionem ac præcedentem correctionem certum tempus requirere, & id fit vel crisi perfecta, vel quod frequentius in nostris regionibus occurrit excretionibus tantummodo criticis, etsi, quia est determinatum, non a priori demonstrare possumus, cur observatis diebus saltim contingat. Si igitur excretio fit extra hoc tempus materia peccans non eliminatur; etsi etiam sit materia peccans, tamen non talis deprehenditur, qualis requiritur, ergo ab aliis causis dependet excretio, quæ plerumque in fusione humorum, vel in gangræna & sphacelo latet. Excretio critica indicatur signis coctionis & interdum etiam, qualis excretio sit expectanda, hoc contrario se habet, si non critice accipienda est. Diarrhœa ergo extra tempus criticum eveniens non signis coctionis indicatur & raro signis excretionis, quæ tamen ad salutarem excretionem in morbis acutis requiruntur. Materia igitur, quæ excernitur non est materia correctæ & ad excretionem præparata, ergo non solvit morbum, sed defumit vires & impedit crisin fortasse subsequutam. Hæc sunt intelligenda, si ante dies criticos successerit diarrhœa; si vero post dies judiciales observatur, crisi peracta, salutem quidem afferre potest, sed in strictiori significato non in morbo præsentem; nam criticis diebus præterlapsis aut crisi peracta, vel morbus est solutus, vel alius acutus excitatus, vel acutus in chronicum degeneravit.

§. XII.

Si etiam tempore critico successerit, tamen in acutis morbis maxime est timenda, si nullum subsequitur levamen, & symptomata ea augmentur. Morbus acutus, quia sua natura semper auget status sui periculum, & in detrimentum corporis ruit, omni qua possibile est celeritate tollendus; ergo quoque omnes excretiones salutares sedulo promovendæ. Diarrhœam consequenter, si non statim in initio detrimenti sui notas exhibet medicus si non promovet tamen non impedit, hanc si nullum excipiat levamen, non semper est in potestate medici alias excretiones, quæ materiam peccantem evacuare possent resuscitare & promovere, cum hæc diarrhœa sint interruptæ & saltem requirunt aliquam moram, ob morbum acutum vero hæc concedi nequit, ergo materia peccans evacuanda manet in corpore & periculosissimos edit effectus. Porro desumit vires in omnibus morbis sic in acutis præcipue necessarias, auget intemperiem sanguinis jamjam præsentem, irregularem reddit circuitum sanguinis & spirituum affluxum, symptomata hinc graviora oriuntur & sub hoc adspectu fere semper est signum subsequituræ mortis. Majoris adhuc est periculi, si ut plurimum simul est nimia diarrhœa, omnes enim excretiones in corpore fientes, si sunt nimix, nihil boni præfagiunt. Duplici ergo ex fundamento nocet talis diarrhœa 1) quia per se est noxia 2) quia, ut nimis, vertitur in vitium. Diarrhœa quæ nullum adfert levamen, causam morbi non tollit, a materia peccante haud excitata, ergo aliam causam agnoscere debet, hæc ut in præ-

præcedente jamjam dixerimus §o latet, si inprimis tempore critico evenit, nullis signis coctionis prægressis fere semper in resolutione summa humorum, qua partes ita dissolutæ & vinculo suo destitutæ, ut omnia etiam minutissima transeant vasa. Interdum quoque a corruptione summa dependet particulari, quæ dicitur gangræna & sphacelus.

§. XIII.

Hæc sufficiant de noxio effectu diarrhœæ. Sub multis aliis adhuc circumstantiis in morbis acutis in detrimentum corporis humani directæ esse potest, quas omnes allegare partim angustum spatium determinatum, partim vero & præcipue instituti mei ratio non permittunt. Hæc vero quia magis generaliter accipienda præmissi, ut facilius ad contrarium nunc concludere possim nempe ad salubritatem diarrhœarum in morbis acutis, de qua in sequentibus mihi sermo erit. Adhuc vero moneo, quod ob prædictas rationes non omnes circumstantias adduxerim, quæ diarrhœam ad absolutam lethaliatatem determinant, quare plerumque de possibilitate noxiæ suæ qualitatis me loqui oportuit, ut inde clarum appareat si diarrhœa infalubris est, quomodo generaliter magis noxia sit.

§. XIV.

Id medice dicitur salutare, quod statum nostri corporis sanum conservat, alteratum vero vel ægrotum aufert vel meliorem & perfectiorem reddit. Diarrhœa ergo si dici meretur salutaris, statum ægroti meliorem efficit, quia ut præternaturale stricto in significato in statu sano non occurrere potest, nam si etiam

etiam contingat in subjectis cæteroquin fanis, tamen supponit ut symptoma impotentiam quandam decenter exserendi actionem secundum naturalem structuram partium, sive morbum, etsi etiam non in sensu incurrat. Statum præternaturalem emendare possumus generaliter vel avertendo causam, vel accessum aliarum causarum, vel imminuendo causam, hisce tribus modis etiam in symptomata agimus. Hac generali methodo diarrhœæ quoque in morbis agunt, si salutariter decurrant, sed notandum diarrhœam in acutis morbis fere solum avertendo vel imminuendo causam salutariter operari, nam si alios interdum quoque absolvit modos, vel hac via etiam progreditur, vel saltem in se spectata est salutaris, sed in relatione ad statum morbi acuti non ita accipienda. De his & de accidentalibus, quæ actionem diarrhœarum in morbis acutis alterant & salutarem reddunt, nunc mihi erit agendum.

§. XV.

Primum locum obtinet, si diarrhœa cum euphoria est conjuncta, omnis enim excretio quæ materiam peccantem evacuat, bonum exhibet signum, excretio vero, quæ levamen si non plenariam solutionem morbi inducit, in morbo acuto, materia peccantem ut evacuerit necesse est, si enim illam intactam reliquisset, noxia eo ipso quoque fuisset, secundum dicta in §is 7. & 8. Non absolutæ consequentiæ est, omnem materiam peccantem esse evacuatam & hoc non requiritur, sed quia materia in morbis acutis maxime volatilis deprehenditur naturæ, hæc quoque commodius per emunctoria cutis evehitur. Hæc materia acris & volatilis plerumque

que simul viscido inhæret, & ut talis non evacuari potest, ergo viscidum & partes crassæ antea separandæ & evacuandæ. Si tali in casu nunc contingat diarrhœa, absumit viscidum, quod antea ex parte in glandulis intestinorum stagnavit & per vim cordis & arteriarum expulsus est; cum viscido vero simul abeunt partes **Œ**næ acres volatiles, quarum plurima pars tamen massæ sanguinis adhuc inhæret, hæ nunc facilius per diapnoen expelli possunt, cum partes crassæ, quæ antea transitum impediverunt, fecesserunt per diarrhœam serum ad temperiem harum partium activiorum æque ac ad excretionem illarum necessarium, non absumtum, quia diarrhœam euphoria excipit, ergo concludendum quod partes crassiores viscidæ per intestinorum fabricam sint eliminatæ cum sero abundante, reliquæ vero partes subtiliores postea per diaphoresin eliminantur, & sic salutari excretionem periphericam per diarrhœam ad tempus impedita, nunc ea magis promovetur, quam impeditur. Supponitur vero semper materiam qualemcunque ad excretionem fuisse aptam id quod ex subsequente levamine facile colligi potest. Si enim morbus decrevit salutariter ex conceptu de decremento fluit, causam morbi actionem suam si non plane tamen maxima ex parte amisisse, quo modo vero actionem suam amittere vel imminuere potest, nisi materia peccans sit imminuta vel evacuata, semper enim adest causa causæ, ergo causa causati: Per metastasin quidem a parte nobiliori ad ignobiliorem transferri potest materia, quæ non imminuitur & evacuatur, sed hoc decrementum morbi non est salutare in genere, cum no-

C

vum

vum iterum inducat morbum, sed tantummodo salutare denominatur, quia majus periculum minori excipitur. Si vero evacuatio fit, & morbus decrefcit poſtea, id eſt actio cauſæ imminuitur, neceſſario materia five cauſa cauſæ eſt ablata, & majori cum jure pro ſalutari tenetur quam metaſtaſtis, cum hæc non ſolum morbum præſentem tollat, ſed etiam novum haud inducat. Talis diarrhœa ergo non eſt ſecundum conceptum quorundam, qui ſibi perſuaſum habent, omnem diarrhœam in morbis acutis eſſe noxiam ſiſtenda, ſed peritus medicus eam potius ſi neceſſe eſt ſedulo adjuvabit.

§. XVI.

Sed probe ſimul eſt attendendum, utrum levamen fit conſans an tantummodo temporarium. Evenire enim poteſt, ſymptoma quoddam, quod ægro fortasſe ſatis moleſtum fuit, hac diarrhœa eſſe ſolutum, & hac ex cauſa levamen induxiſſe ſed probe tunc reſpiciendum, utrum non hoc levamen temporarium & particulare excipiat augmentum morbi ipſius quomodo hoc fiat clarum apparet ex §§. 8. & 9. Certiores hac in re reddimur, ſi conſideramus materiam excretam, utrum hæc materia morbo ſit conveniens & materia peccans ſit, an non, & hæc excretio aucta tantum ab accidenti dependeat. Simul obſervandum, ſi levamen in toto corpore obſervatur, ſi id imminuitur quod ad eſſentiam ipſius morbi pertinet, tunc certius affirmare poſſum, euphoriam futuram conſtantem & veram. Hac in re multi non ſolum inter plebejos ſed quoque inter medicos errant, qui omnem excretionem, quæ bonam repræſentat faciem pro ſalutari habent, & poſtea ſibi
non

non concipere possunt, quomodo talis excretio bona medicamentis etiam fortasse adjuncta noxias & tristissimos edere potuisset effectus. De tali levamine temporario mihi in præsentiarum non est sermo, sed de euphoria vera & perfecta.

§. XVII.

Ut antea jamjam dictum, regulariter plurimi morborum acutorum solvuntur diaphoresi, & nulla excretio quoque sic medico curæ est quam illa, præsertim, cum magis universalis sit, ea quoque una vice plures partes noxiæ evehi possunt, & simul non ita desumit vires simul & semel ac diarrhœa, si excipimus quando a resolutione dependet, & gradu nimis excedit, & periculosum est, si in totum supprimatur reliquis etiam bene succedentibus. Experientia teste tamen scimus, morbos non uno eodemque semper modo, sed interdum quoque mirabili ratione solvi, sic interdum levis abscessus in externis tantum partibus eveniens graves & rebelles morbos solvit & hac de re observationes practitorum celeberrimorum nobis innumerabilia suppeditant exempla. Non ignoro hoc rarius occurrere in morbis acutis, sed in his tamen observatur, unum eundemque morbum acutum in hoc subjecto diaphoresi esse solutum, quem in alio diuresis vel expectoratio vel diarrhœa solvit, & in fine etiam medico perinde esse potest, per quas vias obtingat excretio, si materia peccans tantum legitime evacuetur, & viæ sunt naturales. Imo quibusdam in casibus nihil melius obtingere potest quam si una excretio alteram excipiat. Supponamus enim, omnes morbos acutos solvi diaphoresi ordinariè

hac nunc suppressa ex vitio quodam commisso, nonne diarrhoea succedens salutaris vocanda, si non per se noxios edat effectus, sustinet enim vices periphericæ excretionis, & evacuat materiam peccantem, præcipue si suppressa diaphoresis ut §o 15. indicatum est, diarrhoea iterum restituitur. Concludo ergo, diarrhoeam in morbo acuto, qui alias solum diaphoresi vel alia determinata excretionem solvitur, si cum euphoria est conjuncta etiam vices sustinendo hujus excretionis posse esse salutarem.

§. XVIII.

Quomodo diarrhoea in subjecto viribus jam destituito noxie agere potest ex §o 7 apparet, sic a contrario (cæteris paribus) salutaris est, si subjectum in quo occurrit satis adhuc robustum deprehenditur. Non solum diarrhoea melius succedere potest, sed etiam effectus inde dependentes magis amœnam ostendunt faciem. Primo ergo non timendum, quod diarrhoea ob defectum virium subsistat, & hac ex causa tristissimos edat effectus, requiritur enim ad diarrhoeam salutarem & inprimis criticam ut sit sufficiens, quæ multas consumit vires, hisce deficientibus vel plane non succedit vel impeditur. In hoc quoque multoties consistit ratio, cur morbus regulariter decurrens quasi in fine periculosior fit, & hac ex causa tunc a medico analeptica, in morbis acutis alias provide saltem concessa, largius conceduntur & præscribuntur, ut nempe crisis vel excretio critica melius succedat. Si vero subjectum satis adhuc est robustum, propriis viribus materiam criticam & excrementitiam expellere potest. Si enim excretio

cretio aucta critica vel salutaris succedere debet, antea materia excernenda stagnat in glandulis & vasis extremis intestinorum, dilatat vasa & sic via panditur excretioni, ultimum tantum requiritur ad legitimum successum, ut nempe hæc minima vasa a materia stagnante & dilatante liberentur, hoc impetratur per sufficiens robur cordis & arteriarum quod supponit vires sufficientes. Secundo si supponamus, vires adesse sufficientes, sperandum, quoniam non omnis materia peccans per hanc excretionem auctam expellitur reliquas excretiones eo melius successuras, quæ reliqua parte materiæ malignæ & imprimis volatili subtiliori massam sanguinis liberant. Ex physiologicis enim & pathologia generali patet, quod ratio legitimi successus excretionum & defectus earum maxime consistat in robore naturæ & quod robur naturæ appareat & dignosci possit ex legitimo successu se & excretionum, ergo si robur sufficiens naturæ adest, etiam reliquæ excretiones bene succedent, etsi diarrhœa prægressa sit. Interdum defectus virium tantummodo est apparenter talis, ut ita dicam, id est partes solidæ ad partes fluidas relative adhuc sunt in statu naturali, ergo in vigore; partes spirituosæ vero in massa sanguinis hærentes commode secerni nequeunt, quia partim corrumpuntur ex parte acribus partibus, partim ob viscidum simul interdum conjunctum non liberari possunt; Diarrhœa vero succedente aufertur status viscidi, ergo spiritus liberari possunt & eam adjuvare, ac quoniam restituendo elasticitatem partium solidarum non dissipantur & consumuntur, partes Ænas acres temperare

& per alias excretiones expellere possunt, & sic simul alterum impedimentum secretionis spirituum tollitur. Si vero ratio defectus spirituum tam in continente quam in contento hæret, multum temporis requiritur ad restituendum pristinum statum, quod vero morbi acuti non permittunt.

§. XIX.

Si diarrhœa levamen inducit morbi, causam morbi tollit vel imminuit, nam morbum tollere vel imminuere est causam ejus tollere vel imminuere. Ne vero ex post tristis ludatur scena, necesse est, ut sit quidem sufficiens sed non excedens. Si enim excedit, partes non solum excrementitiæ abeunt sed simul partes utiles atque salutares. Hoc evenit, si intestina & vasa sunt nimis relaxata & dilatata, ut igitur contingat affluxus nimius ad hanc partem debilitatam & minorem resistantiam exerentem. Non negare possumus in omni diarrhœa quoque partes utiles abire, sed non in tanta secedunt quantitate, ut notabile inde dependeat decrementum corporis, & signum inde deducitur, quod si partes utiles simul nunc excernantur, excretionem esse sufficientem, & materiam malignam excretam, quam ob rem vasa dein sese iterum naturaliter constringant. Si vero nimis est affluxus versus hanc partem, tonus fere plane detrahitur his vasis, quæ naturaliter jam debilem habent resistantiam. Causa hujus dilationis & subsequenter excretionis nimie plerumque in eo consistit, quod materia non satis fit correctæ & præparata, ergo nimis viscida & fortasse simul acris quæ corrodendo & continuo stimulo debilem

lem destruit tonum. Secunda causa est juxta sum præcedentem si vires non sint sufficientes. Materia ad has partes delata stagnans continuo accumulatur, ergo mole sua nimis extendit vasa. Vis si accefferit, qua liberari possint onere suo, tamen tonus debilitatus non statim restitui potest, ergo partes noxiæ & utiles hæc vasa nimis dilatata permeare & transire possunt. Accidit interdum etiam, ut si nimis accumulatur moles, non materia a vi premente expellatur, sed vasa sunt disrupta, & quid obstat, cur partes utiles non etiam transeant. Tertia principalis causa est fusio humorum, vel si materia acris in tali quantitate & qualitate adfuit, ut vires corporis vel actio medicamentorum, eam superare haud potuerint, vel quod specialius ad nos pertinet, si diarrhœa alias excretiones nimis impedivit, & sero successerit; tunc enim, quia partes activiores in massa adhuc hærent sanguinea, fundunt eam, ut igitur hæ partes resolutæ vasa etiam minima intrare possint, etsi non sint nimis dilatata. His tribus modis præcipue (aliis non exclusis) diarrhœa etiam in principio pro salutari habita ex post noxia esse potest. Si igitur diarrhœa non excedit tamen sufficiens est, indicat materiam peccantem esse evacuatam, ergo causam morbi esse sublata, vires adesse sufficientes, & reliquas excretiones legitime successuras, quarum ope morbus plane tollitur. Signa excessus diarrhœæ præcipue in iis consistunt morbus antea imminutus increfcit iterum, vires magis magisque decrefcunt, dejectiones sunt numerosissimæ & materia excreta quoad qualitatem minus morbo

morbo respondet. Signa vero sufficientis diarrhœæ sunt, si dejectiones non nimis cito sese excipiunt, si morbus magis magisque decrefcit & materia excreta paulatim simul quantitate & ratione qualitatis magis ferofa & Vfa evadit interdum etiam accedit accessus virium.

§. XX.

Sed operæ pretium erit, si in tractatione de salubritate diarrhœarum in morbis acutis etiam subjecta consideramus, notum enim imo notissimum, non solum modum agendi medicamentorum, sed & ipsos morbos & effectus eorum ab his diversimode determinari. Quam ob rem ab antiquissimis jamjam temporibus inter ipsa subjecta distinctio facta, & huic speciei hoc morborum genus est adscriptum alteri aliud, ex continuata praxi enim edocti sunt, hunc vel illum morbum fere cum constitutione quadam corporis esse conjunctum & quod rarius contrarium locum inveniat. Recentiores, qui anatomia magis exulta structuræ corporis gnari sunt, clariore sibi formare possunt ideas de possibilitate & necessitate simul vero de usu hujus conjunctionis & distinctionis. Sic cum ratione scimus, cur quidam morbus sit congruus ratione ætatis, sexus, temperamenti &c. Diarrhœa ergo tanquam excretio ferofa congrua est in subjectis ferofis quare etiam medicus eam non reformidabit in morbis acutis, si subjectum est ferofum, & aliæ circumstantiæ non mali quid de ea præfagiunt. Ratio quoque facile apparet. Ad legitimam temperiem requiritur legitima quoque partium massam humorum consti-

constituentium inter se proportio. Subjectum quod dicitur ferosum abundat talibus partibus, quæ vero in statu sano beneficio naturæ per auctas excretiones inde dictas serosas eliminantur, ut igitur notabilis effectus earum ordinarie non conspiciatur. In statu præternaturali ergo, ubi hæ excretiones magis impeditæ observantur, bonum si abundans serum eliminatur & hoc fit per diarrhœam secundum definitionem. Corpus ergo mole aucta liberatur & effectus alias timefcendi non metuendi, nam si non est excedens, serum temperans in corpore adhuc manet, & actio noxia ferri, si diarrhœa est legitima imminuitur, tantum enim excernitur serum excrementitium, quod morbum antea aggravare potuit.

§. XXI.

Nunc consideramus in quibus subjectis diarrhœa cæteris paribus salutaris esse possit. Ad producendas serositates apta magis inveniuntur subjecta, quæ habent temperamentum frigidum & humidum, id est, phlegmaticum ex conceptu enim humidi fluit, in his, partes ∇ fas esse in prædominio, & quia simul sunt frigidi, calor sive partes Æ reæ sunt in subdominio, quæ alias partes humidæ facile dissipant. Temperamentum calidum & humidum etiam majori in quantitate producit partes serosas, quod in his ut in phlegmaticis sæpius ex aspectu externo dijudicari potest, ob laxum enim statum suum partium solidarum mixtio partium serosarum cum particulis rubicundis non ita perfecte observatur ac in cholericis. Sed phlegmatici magis inclinant ad statum serosum quam sanguinei, quia in his

D

tempe-

temperamentum magis est æquale, & partes humidæ ob laxum suum statum prognatæ a partibus siccis quoque dissipantur facilius, tamen in relatione ad reliqua temperamenta sanguineum cum phlegmatico magis dispositum est ad ferositatem diarrhœa ergo etiam in his subjectis eveniens plus salutis quam detrimenti præfagit, & naturaliter etiam talia subjecta, si vitium quoddam commiserunt, ad diarrhœam præ alia excretionem inclinant. Hic mihi vero sermo est de diarrhœa ut plurimum est, nempe stricte sic dicta serosa, datur autem secundum §. 3. quoque diarrhœa biliosa, hæc subjectis cholericis magis est familiaris, & in his etiam minus periculosa ac in aliis, quia hi naturaliter partibus siccis laborant quæ in majori quantitate in statu præternaturali, si inprimis earum secretio impediatur, sese cum sero commiscunt. Sic diarrhœa pituitosa & atrabilaria salutaris sæpius observatur in melancholicis, quia hi naturaliter talibus partibus abundant. Sed talis diarrhœa est magis particularis, & si serum majori in quantitate absumat, in melancholico præcipue dein in cholericis noxia ex post evadere potest, quæ salutaris manet in sanguineo & phlegmatico ob abundantiam harum partium.

§. XXII.

Ex his nunc fluit, quod in sexu sequiori diarrhœa quoque magis sit salutaris. Fœminæ enim paucis exceptis naturaliter sunt structuræ laxioris, quare earum temperamentum fere ordinarium frigidum & humidum esse solet ergo partes serosæ sunt in prædominio ergo etiam jaçturam earum sine noxa in morbis acutis pati

pati possunt sed in his probe respiciendum, an diarrhoea imminuat & impediatur fluxum mensium, & lochialem in puerperis, hæ enim excretiones tanquam excretiones naturales & necessariae magis sunt attendendae, & sic diarrhoea uno salutaris esse possit modo & altero noxia. Sed ea tamen quæ in §o 10. dixi de subjectis plethoricis non ad fœminas sunt adplicanda: nam 1) suppono plethoricum qui non cacochymia serosa laborat 2) non concedere possum, fœminas semper esse plethoricas, sed limitari debet thesis, tantummodo aliquot dies ante eruptionem mensium plurimæ sunt plethoricae vocandæ & hoc tempore, si morbus acutus præsens, diarrhoea etiam non multæ salutis erit. Ex allegatis causis quoque apparet infantilem & puerilem ætatem magis proclivem esse ad diarrhoeam, ergo etiam in his, si morbo affliguntur acuto diarrhoea magis salutaris erit si inprimis causam morbi tollit & non excedit.

§. XXIII.

Inde etiam demonstrari potest, cur meliores edere possit diarrhoea effectus, si causa morbi acuti magis latet in sero quam in parte rubicunda massæ fanguineæ. Si morbus enim excitatur acutus a sero, quantitate sola illud quidem non peccabit, sed vel sola qualitate, vel qualitate & quantitate simul. Si qualitate peccet, evacuatione sua prodest, etsi non corrigat qualitatem suam vitiatam & causam morbi imminuit. Si qualitate & quantitate simul noxium est serum; effectus diarrhoeæ salutaris magis in oculos incurrit, detrahit quantitatem auctam vitiatam, ut igitur facilius tunc medicus medicamentis suis qualitatem alterare & corrigere possit.

D 2

Sed

Sed ex hoc non sequitur, ut non etiam profit in morbis acutis a rubicunda parte excitatis, si enim rarissime illam qua talem excernit tamen mutatam educere potest. Porro inde non constat omnes morbos a sero originem ducentes salutariter auferri debere diarrhœa, nam alia adhuc existant excretiones, quæ æque ac diarrhœa ferum evacuant.

§. XXIV.

Observamus quoque excretionem quandam cuiusdam homini magis esse familiarem quam alteri, cujus ratio non semper in temperamento & conditione universali corporis latet, sed peculiaris structura hujus vel illius emunctorii ansam præbet & experientia docet leviores quoque morbos hac excretionem tolli. Sic nonnulli sudoribus copiosis imprimis matutinis adsueti, alii diuresi aucta gaudent, & in quibusdam excretio alvina in prædominio quasi est, & subjecta talia etiam ex defectu earum concludunt ad imminentem quandam morbum quare etiam medici clinici attentis semper respiciunt oculis ad hanc excretionem prædominantem ac in expectanda crisi illam opinentur, etsi etiam excretio alias morbo præsentis non sit familiaris. Nescio nunc quid impediatur, quo minus hoc in morbis quoque acutis ratione diarrhœæ locum inveniat, ergo etiam inde momentum salutis diarrhœarum in morbis acutis occurrentium deduco, si non alia majoris ponderis contradicant.

§. XXV.

Tandem etiam in generaliore consideratione salutaris effectus diarrhœarum in morbis acutis dirigamus oculos

oculos ad tempus quo occurrit. Nullum tempus igitur vi contrarii dictorum in §o XI. magis opportunum est quam tempus criticum. Si enim tunc signa bonæ notæ adfunt, ut inde crisis expectetur bona, materia est præparata & ad excretionem apta, concludendum, diarrhœam subsequenter materiam præparatam & aptam evacuaturam, & sic morbum soluturam, ergo cum euphoria erit conjuncta, si inprimis accedit, hanc excretionem semper fuisse in prædominio, subiectum esse serosum excretionem esse sufficientem & non excedentem, vires non contra indicare. Quod reliqua attinet tempora, in decremento morbi adhuc salutem afferre potest, auferendo reliquias crassiores materiæ peccantis. Sed ut antea jamjam dictum est, si in strictiori sensu accipimus morbum hic crisi absoluta perfecta nullum amplius invenit locum; causa enim sublata tollitur effectus; tamen quia ali-quod tempus ad restituendas vires requiratur & conservandam temperiem, decrementum adhuc nomine morbi insignitur præterlapsi. In incremento vero & initio morbi rarissime salutaris erit.

§. XXVI.

Nunc adhuc licebit paucis allegare, quomodo specialiter diarrhœa salutaris fit in morbis acutis. Pauci morborum acutorum inveniuntur sine febre. Specialiter ergo salutaris est diarrhœa, si impetum febris imminuat. Febris vel est causa vel est effectus morbi acuti, quia vero febris est universale quid semper constituit symptomata urgens, præcipue quum resolutione continua massam sanguinis partibus activioribus ac-

D 3

cumulat,

cumulat, quod hæc vero statum semper deteriorena reddant, superius jamjam est dictum. Si igitur diarrhoea imminuit impetum febris, imminuit simul symptomata urgens si non est causa, ergo eo ipso symptomata a febre producta. Si vero causa morbi latet in febre & diarrhoea eam imminuit, salutaris est imminuendo causam.

§. XXVII.

Quomodo vero diarrhoea impetum febris imminuat facile nobis concipere possumus. Febris acuta tanquam intemperies calida universalis supponit abundantiam partium Φ rearum & Θ narum in massa sanguinis, quæ stimulando & irritando, partes solidas ad majorem motum excitant, simul vero dissolvunt mixturem partium fluidarum, ut igitur non solum novæ partes libere agere possint, sed & ipse motus fluidorum auctior redditur per motum intestinum vegetiorem a resolutione excitatum. His partibus legitimo tempore excretis febris imminuitur, si non, ut in continentibus, ita status morbi comparatus esse debet, ut semper novæ partes activæ restituantur in locum excretarum. Hinc necessario fluit, quod febris augetur, si excretio harum partium impediatur, vi contrarii vero quoque verum est, quod status morbi imminuatur, si plures viæ apertæ sunt per quas hæc partes eliminari possunt. Ergo diarrhoea auferendo has partes & viam pandendo ulteriori excretioni in febribus acutis imminuit si non in totum tollit impetum febris. Sed non universalis est usus hujus excretionis, ac probe respiciendum ad consequentias nam

1)

1) non omnes morbi acuti febre sunt stipati 2) si febris est symptoma saltem diarrhœa quoque aliqua ratione nocere potest, nisi supponamus vel causam esse sublatam simul vel imminutam quod fere semper etiam locum habet, nam si febris est conjuncta & est symptoma tamen causam constituit remotam simul durationis & aggravationis morbi resolutione & irritatione sua continua.

§. XXVIII.

In febribus inflammatoriis interdum contingit quoque diarrhœa salutaris, cum plerumque in his febribus sit reformidanda, cum semper fere constituat signum transitus inflammationis in gangranam & sphacelum. Inflammatio si aufertur vel materia obstruens resolvitur, quod statim primis in diebus evenire debet, & hoc dicitur discussio inflammationis, vel inflammatio transit in suppurationem, vel abit in scirrhum & abscessum, si partes crassiores relinquuntur, fluidioribus secessis, vel transit in gangranam & sphacelum si partes acres stagnantes non temperantur & corroden- do & stimulando connexionem partium inter se plane solvunt. His modis ordinarie finem obtinet inflam- matio, priores relative salutare deprehenduntur po- sterioribus noxiæ & diarrhœa saltem sub his prioribus salutaris erit. Inflammatio si discutitur, obstructio non solum ut levior fuerit sed & ut massa sanguinis non adeo partibus activioribus abundet & serum temperans in decenti ut adsit quantitate necessè est, quod impedit majorem resolutionem materiæ obstruentis & simul disponit, ut iterum vel in circulum veniat vel excernatur

tur discussione facta, diarrhœa salutariter occurrere potest si nempe materia obstruens discussa iterum in glandulis intestinorum stagnat nisi fortasse inflammatio sit in ipsis intestinis, nam quia est materia inflammata vasa minora penetrare nequit, stagnat ergo, sit in quo loco, ergo bonum si in glandulis intestinorum iterum hæret, ut igitur quia non amplius in circulum venit dilatarando vasa & irritando ad excretionem promoveatur. Ita etiam comparatum est, si suppuratio contingit; si illa enim bona succedit, id est si perfectum pus generatum materia suppurata, si in circulum iterum venit & in loco affecto non excernitur etiam in glandulis intestinorum stagnare potest & dein excerni, & quidem in utrisque casibus bonum est, nam si non in his glandulis vel in renibus, in viscere quodam iterum stagnasset, hæc quia paucissima vel plane nulla habent vasa excretoria novum morbum induxissent, qui juxta nobilitatem partis affectæ vel visceris ratione periculi variasset. Ergo diarrhœa si indicat quasi discussionem vel suppurationem bonam etiam salutaris est.

§. XXIX.

Ratione diarrhœæ in inflammatoriis febribus contingentis quoque respiciendum est ad locum, ubi hæret inflammatio. Quidem observationes & ratio docent etiam diarrhœam in pleuritide & peripnevmonia salutarem fuisse juxta modum jam allegatum, sed scimus quoque in inflammatione præcipue vesicæ & renum rarius occurrere & fere semper in his noxias habere causas. Tamen verum, frequentius occurrere diarrhœam in inflammationibus ventriculi, hepatis & intestino-

stinorum & in his simul magis esse salutarem. Ratio latet in connexione partium, vel etiam habent vasa excretoria in ipsa intestina, vel per vasa sunt arctius connexa cum his, ergo etiam materia obstruens vel discussa vel suppurata brevi via excerni potest; Hanc ob causam in relatione ad alias inflammationes frequentius & salutariter magis occurrit ipsa in splenitide. In his inflammationibus sæpissime omnem ponimus spem in diarrhœam subsequenter, sed quoque observandum quod inflammatio in his facilis transeat in gangrænam & sphacelum, a quo diarrhœa excitata esse potest.

§. XXX.

Si morbus acutus exanthematibus est conjunctus, vel in iis consistit, diarrhœa præcipue reformidatur, deducendo enim humores a peripheria ad interiora magis impedit juxta tempus morbi vel eruptionem exanthematum vel si suppurant, suppurationem earum & legitimam desquamationem. Nunc constat quod in morbis exanthematicis omne punctum fere absolvatur, si exanthemata justo tempore & modo erumpunt, progrediuntur & iterum abeunt. Ergo concludere facile possumus, si diarrhœa tali occurrat tempore & impediatur salutarem hanc excretionem semper pro critica habendam & æstimandam, quod sit magis noxia, ergo si salutaris est contrarium præstare debet. Ex consideratione generali salutis diarrhœarum scimus tempus criticum esse saluberrimum. Crisim sic dictam perfectam rarissime observamus in exanthematicis morbis

E

sed

sed ut antea dictum crisis consistit in ipsis exanthematibus, tamen non nego excretiones particulares quasi semicriticas. Si diarrhoea ergo accidit quæ salutaris est, eo tempore ordinarie evenire debet, quo morbus est in statu, exanthematibus rite erumpentibus & juxta diversitatem eorum vel legitime suppurantibus vel exsiccatis, ut igitur retrocessio eorum non amplius metuenda. Alio tempore si incurrat, quidem non primo intuitu erit sistenda, si imprimis exanthemata intacta remanent & vires non prostermit, sed multum salutis haud quoque erit de ea sperandum diarrhoea, tempore critico sive in statu morbi eveniens evacuare potest materiam quæ exanthemata antea constituit & in illis mutata est, plerumque est materia viscida quæ commode per intestina evacuari potest, imprimis subtiliori parte acri per cutis emunctoria eliminata. Suppuratio in exanthematibus suppurascens interdum impeditur, quia serum nimis abundat partibus acris, nunc quidem diarrhoea acrimoniam non temperat, sed salutaris esse potest auferendo fortasse nimiam quantitatem feri, ut postea medicamenta partes acres involventia melius actionem suam exserere possint, in tali statu vero diarrhoea non excedere debet, & sufficit una vel altera dejectio liquida.

§. XXXI.

Exstat adhuc morbus exanthematicus in quo præ reliquis omnibus diarrhoea reformidatur interdum etiam a peritis medicis sistitur, si non ad omnes circumstan-

stantias attenti sunt, quum potius omni possibili cura eam recte promovere debuissent. In variolis nempe infantum accidit interdum diarrhœa quæ bonæ notæ est. Scimus enim fauces & adjacentes partes interdum variolis esse obsessas, facta suppuratione infantes si infra secundum annum sunt adhuc constituti, hanc materiam viscidam non evomunt sed materia in faucibus hæret & tendit versus inferiora, irritando advocat majorem affluxum seri, simul vero excitat majorem motum peristalticum, cujus ope hæc materia viscida evacuatur & sic oritur species diarrhœæ. Facile nunc perspicimus hanc diarrhœam esse salutarem 1) quia infantes hac materia liberantur & sic via patitur ulteriori excretioni 2) quoque effectus noxii auferuntur metuendi nempe denegatur ingressus & egressus aeris quare etiam experientia docuit, tales infantes, si imprimis diarrhœam sistit medicus vel adstantes ægroto, catarrho suffocativo esse demum defunctos. Medicus prudens ergo qui perspicit, diarrhœam hanc causam agnoscere, leni laxante eam si necesse est sustinet & facilis perspectu est, cum oculis hunc mucum viscidum videre possumus. Sed particularis est casus & tantummodo ad infantes tenerrimos restringendus qui non per os hanc materiam excernunt, ex qualitate etiam excretorum ad causam concludere possumus, cum materia excernatur alba viscida cum sero copiosiori simul commixta, inter etiam sanguineas strias ut materia purulenta bona sit, sed probe distinguere debemus hanc a diarrhœa quæ in-

primis in variolis confluentibus obvenit, quæ fere plane est sanguinea & a resolutione maxima humorum a materia acri caustica dependet & clausulam finalem constituit.

§. XXXII.

In nullo morbo adeo dejectiones reformidantur quam in ipsa dysenteria & gravitas morbi & inde dependens periculum fere etiam solum ex ipsa conditione dejectionum est dijudicandum, quo frequentiores enim dejectiones & quo magis dejectiones a statu naturali decedunt eo periculosior status, sed tamen etiam in hoc morbo acuto, qui in ipsis dejectionibus consistit diarrhœa non semper noxios edit effectus sed interdum inde salus est speranda. Sed in hoc casu ad ipsam conditionem fere solum oculum dirigere debemus, quia ea nititur fundamentum salutis & mortis. Diarrhœa ergo salutaris in dysenteria non debet esse nimis frequens ut in omnibus morbis acutis, quum vires in dysentericis jamjam deficientes paulatim desumit, non debet esse nimis sanguinolenta, ex quibus colligendum ad vasa disrupta, quorum numerus si acrescat ægri ex amissione nimia sanguinis & defectu virium moriuntur. Quia vero ægrotis nihil magis molestias inducit, quam tormina cum diarrhœa conjuncta & a materia acri excitata, diarrhœa non ita suspicatur, si tormina non ita sæviunt. Si igitur diarrhœa per se quoque in dysenteria non salutaris vocanda tamen relative ita accipienda; supponamus enim a vitii diætæ magis quam ab aeris qua-

qualitate vitiata esse excitatam diarrhœam, insignis col-
lucies materiæ peccantis si per viam breviorē elimi-
natur bonum, antea in majori quantitate in massam
fanguinis penetrare possit, ad hoc accedit, quo celerius
hæc materia eliminatur eo minus temporis ei conce-
ditur ad acquirendam acrimoniam causticam, inflam-
mantem & corrodentem ergo eo respectu diarrhœa sa-
lutem adfert. Hæc fuissent quæ de salute diarrhœa-
rum in morbis acutis in medium proferre temporis &
virium ratio permittit. Opto benevole lector, ut
prolata applausum tuum acquirant.

E 3

VIRO

VIRO NOBILISSIMO ET PRAESTANTISSIMO
AESTVMATISSIMOQVE
DOMINO DOCTORANDO
PAVLO JOHANNI FRIEDERI-
CO HELMERSHAVSEN
S. P. D.
PRAESES.

Res non parvi momenti medicis conceduntur. Quid enim homini carius pretiosiusque est vita ac integra valetudine, si summi Numinis favorem exceperis? Quid magis mortales in optatis habent, quam ut utraque ipsis facta rectaque diu maneant, & afflictæ ut tempestive succurratur? Tantum autem abest, ut ejusmodi cupido vitæ longævæ & valetudinis rectæ vituperari debeat, ut potius pro indole a summo humani generis Satore ac statore hominum mentibus insita sit habenda. Medicorum itaque non est arbitrium sed officium, ut quam cautissime circa hæc maxima mortalibus concessa bona agant, neque hæc habeant pro ludibrio, Machiavellificis artibus magis vanam gloriam lucrumque captantes, quam ad ista bona miseris mortalibus conservanda pro viribus allaborantes. Hinc non modo scientia & prudentia in rebus medicis, verum etiam probitas medicum decet. Quemadmodum enim homo frugi facultates, possessiones & pecunias suas non facile ignaro aut fraudulento administrandas committit; ita prudens

prudens quisque de valetudine sua sollicitus a medico
idiota & improbo ac ad fraudem acuto eo magis abhor-
rebit, quo minus illas possessiones terrestres his bonis
nimirum sanitati ac vitæ æquiparare licet. Quapro-
pter recte fecisti, Vir Nobilissime, ut non solum in hac
nostra Gerana Academia & in aliis exteris celeberrimis
Jenensi, Halensi & Berolinensi eruditionem medicam
indefessa industria Tibi acquirere annixus fueris, sed
etiam a pueritia probissimum Patrem tuum in probi-
tate imitari studueris. De vita igitur Tua tam probe
hucusque peracta, & de studiorum tam amplo profe-
ctu, quantum in omnibus ostendisti examinibus, eo
magis gaudeo, quod spes de Te concepta me sponso-
rem fidei Tuum non modo frustrata non sit, verum
quoque magis magisque expectationem meam exsupe-
rare videaris. In primis quum diligentia in patriæ
commota tendentis præmia Tibi hodie jure conferan-
tur cum Doctoris dignitate, hanc Tibi sincero & inge-
nuo ex amore gratulor, atque ut omnes conatus Tui
quam felicissime succedant velim.

*

*

*

Dee

Der Kranke braucht den Arzt vergebens,
Wenn Gott nicht selbst Gedenken giebt;
Wenn er, der Schutz-Herr unsres Lebens,
Mit Krankheit schlägt und uns betrübt.
Hier fehlt die Kunst, hier hilft kein Wissen;
Umsonst ist Pulver und Tinctur
Und er der Höchste hilfet nur
Wenn Arzt und Kunst verstummen müssen.

Mein lang geprestes Kranken-Bette
Dient zum untrüglichen Beweis,
Daß, wenn ich Esculapen hätte,
Jedennoch ihr bemühter Fleiß
Mich nicht der Hand entreissen würde,
Die mir seit mehr, als zwanzig Jahr
Fast schwebt und zu empfindlich war,
Durch die mir aufgelegte Bürde.

Wie? soll man Medicinen ehren
Da ihre Kunst nicht stets besteht?
Was helfen doch so magre Lehren,
Wo Fleiß und Müß verlohren geht?
So mag ein frecher Unmenschen fragen,
Der nichts von Gott, als Wunder, heischt
Und bey dem Schmerz der Krankheit kreischt
Den Arzt zum Hohn und zu verklagen.

Ich kenne schon des Höchsten Wege.
Ich weiß, er schlägt und heilet auch.
Doch wenn ich so zu denken pflege:
So denk ich auch, sein alter Brauch
Ist der: er hilft, oft noch am Ende,
Durch kräftige Mittel der Natur.
Und erst erfolgt die Wunder-Cur
Wenn der Natur die Kraft verschwände.

Ist dieß: so ist auch der zu loben,
Der, um die Heilungs-Kunst bemüht,
Weit über jenen Bahn erhoben,
Auf Kunst und Wissenschaften sieht,
Der fleißig die Natur bemerket
Der Kräuter Kraft erlernt und weiß
Wie er, nächst Gott, durch Kunst und Fleiß
Die kranken Theile wieder stärket.

So müßt ich Bruder Dich auch loben.
Du warst um diese Kunst bemüht.
Und da man jetzt des Fleißes Proben
Mit Ruhm an Dir belohnen sieht.
So dürft ich wohl Dein Lob verbreiten.
Doch statt des Lobes soll allein
Mein guter Wunsch zu Diensten seyn,
Das erste laß ich andern Leuten.

Sey stets beglückt zum Heil der Kranken
Daß viel, von Deiner Kunst geheilt,
Dem Schöpfer vor die Hülfe danken
Die er uns durch den Arzt ertheilt.
Sey unsre Lust, wenn Deinen Wegen
Der Höchste selbst den Segen spricht!
Ich bitte Gott und laß ihn nicht
Er segne Dich mit tausend Seegen.

Hiedurch suchte, gegen den Herrn Doctor als
ihren zärtlich geliebten Herrn Bruder sich
ihrer Schuldigkeit einigermaßen zu entle-
digen, Dessen einige lebende Halb-Schwes-
ter

H. C. M. Helmershausen.

F

Rann

Kann ich, Bruder! jezo schweigen,
Da man Dich durch Fleiß beglückt,
Den Catheder siebt besteigen;
Da der Dokter-Hut Dich schmückt?
Nein! ich fühle Deinetwegen
Sich mein Herz [viel stärker] regen
Und aus der bewegten Brust
Quillt ein ganzer Stroh von Lust.

Dieser meiner Freude Triebe
Fordern mich zum Wünschen auf
Und mein Herz läßt seiner Liebe
Gegen Dich den freyen Lauf:
Dem erlernt und eignes Wissen
Klugheit und Erfahrung müssen
Andern helfend, Dich erhöh'n,
Daß wir alt Dich Rubinvoll sehn!

Hierdurch wolte seine brüderliche Ergeben-
heit bezeugen

Christian Georg Friedrich Helmershausen.

Es ist ein bloßer Wahn, ein altes Hirn-Gespinnste
Daß jeder junger Arzt erst seinen Kirchhof füllt,
Oft hat er, ist's nicht wahr? mehr Wissenschaft und Künste
Als mancher, dem sonst nichts, als sein Recept-Buch gilt.
Dich Freund! Dich dächt ich wohl zum Zeugniß aufzustellen,
Berlin und Halle zeigt von Deinem seltenen Fleiß
Und Jena mußte schon auch dieses Urtheil fällen
Drum giebt Cerane Dir den wohlverdienten Preis.

Hiermit statet dem Hoch-Edlen und Hochge-
lehrten Hn. Doctoranden den schuldigen
Glückwunsch ob Desselben ergebener Diener

Andreas Elias Bölders.

Med. Cand. Erfurtens.

Freund!

Freund! wer die Tugend liebt und Wissenschaften schätzt,
Den ehrt die kluge Welt, der steigt zum Ehren-Tempel
Gleich so, wie Du, o Freund! da jeho Dein Exempel
Den vorerwehnten Satz in Licht und Wahrheit setzt.
Ich würde, andern gleich, mich Deines Glückes freuen.
Doch da ich längst vorher aus Deinem muntern Fleiß
Dir, was Gerane thut, schon mußte prophezeien:
So wünsch ich: Dieses sey nur erst der Anfangs Preis!

Mit diesem wollte dem Herrn Neo-Doctori
die Gesinnung der aufrichtigsten Freundschaft
und Ergebenheit zu erkennen geben,
und sich Dessen fernere Gewogenheit
ausbiten

August Carl Naumburg,

Rev. M. C.

Palnam promeritam Tibi quis, Doctissime Amice,
Atque coronam adimet? nam fidum fronte se-
rena &
Dulcem Te dicit natum præsignis Hygea,
A faurice Tibi cito templum aperitur honoris;
Hoc intra dignus, dignum comitentur amici
Plaudentes gressus, sincera & voce canentes:
Vive Tibi, patriæ & nobis, vive usque valeque!

Hac pauca Nobilissimo atque Doctissimo Dn.
DOCTORANDO, Amico assumatissi-
mo in amicitia haud fucatae tesseram tra-
dunt

W. I. }
I. S. } M.

Freund!

Freund! solt ich Deinen Ruhm bey Deinem Glück verschweigen,
Zu dem Dich Fleiß und Müh und Tugend längst erhob;
Nein! Dieser Lohn ist stets dem Fleiß und Tugend eigen,
Wer wahre Weisheit schätzt verdient ein würdig Lob.
Doch, warum soll ich das noch erst mit Worten sagen,
Was einem jedem schon leicht in die Augen fällt?
Daß man Dich jetzt erhebt den Doktor-Hut zu tragen,
Beweiset, daß man Dich desselben würdig hält.
Dein Glück würcet in mir ein zärtliches Vergnügen,
Das seine Redlichkeit durch diesen Wunsch beweist:
Dich, Hochgelahrter Freund! erfülle Gottes Fügen
Mit allem, was man Glück und wahres Wolseyh heißt.

J. Ch. Frobenius,
R. M. E. C.

01 A 6530

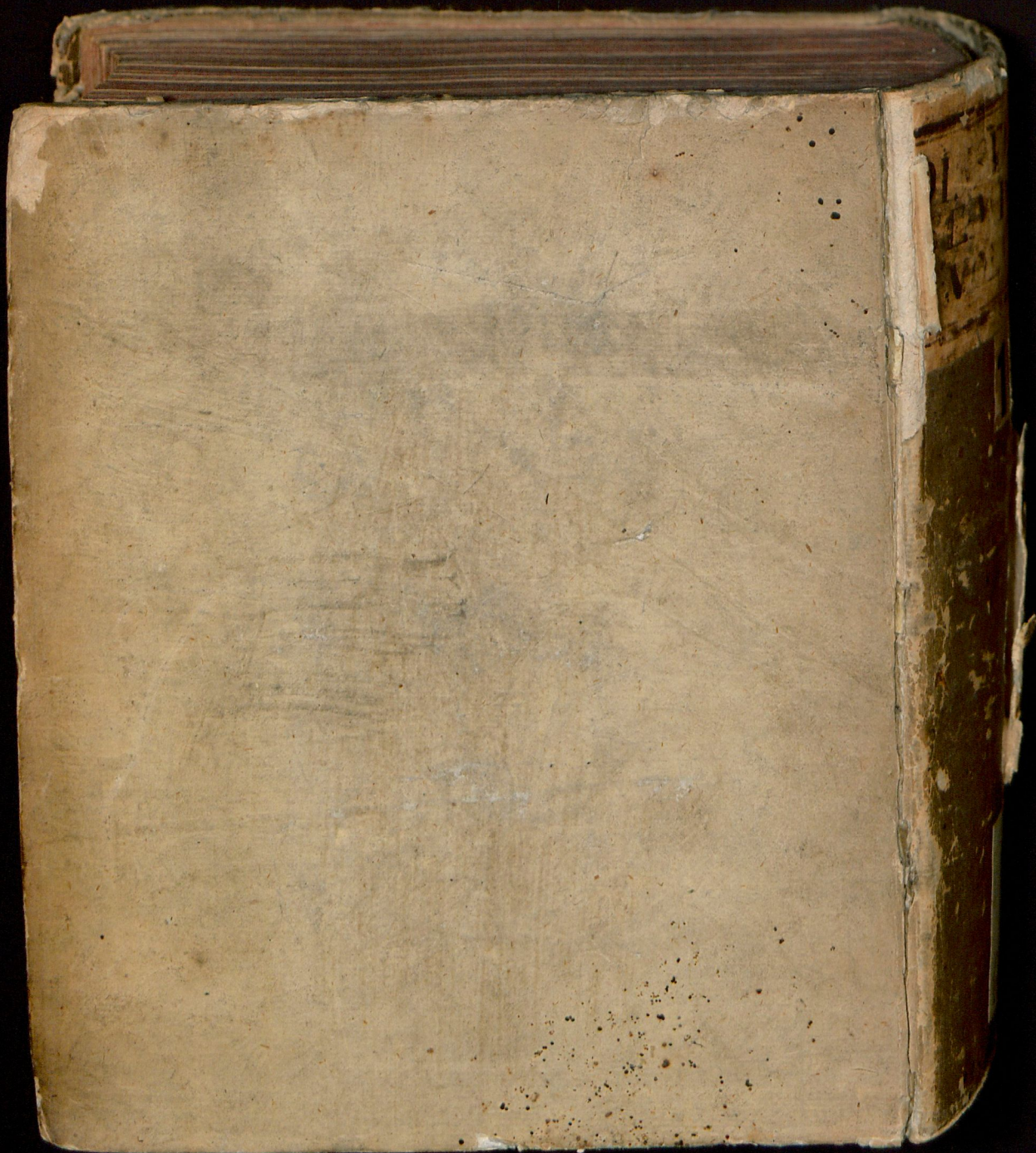
ULB Halle
002 928 71X

3

W18 sheet 12

IO INAVGVRALIS MEDICA

DE

RRHOEIS
BIS ACVTIS SA-
VTARIBVS

QVAM

NSV ET AVCTORITATE
MEDICORVM ORDINIS
PRAESIDE

ERM. PAVL. IVCH

RI PALATII CAESAREI COMITE,
DECANO ET SENIORE PATHOLOGIAE ET PRAXEOS
T ADSESSORE PRIMARIO SERENISSIMORVM SAXONIAE
S ET GOTHANI CONSILIARIO AVLICO ET AR-
C NON ACADEMIAE CAESAREAE NATVRAE
CVRIOSORVM COLLEGA

PROMOTORE SVO AETATEM
DEVENERANDO

RADV DOCTORIS

MEDICINA HONORIBVS ET PRIVI-
LEGITIME CONSEQVENDIS

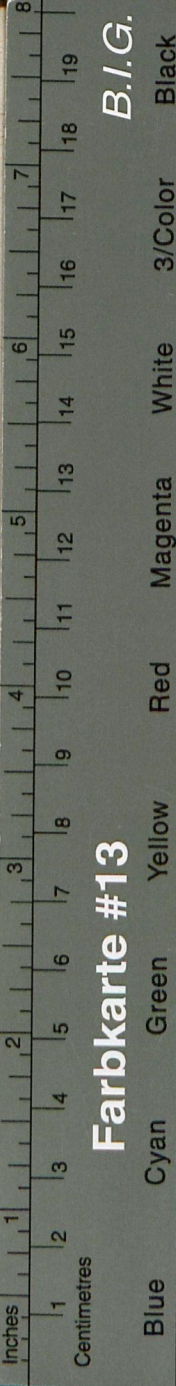
VDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
AVCTOR

IOHANNES FRIDERICVS
HELMERSHAVSEN

ERFVRTENSIS.

AJ. COLLEG. MAJOR. HOR. CONSVET.
Die IV. Junii MDCCLVI.

cteris HERINGIANIS, ACAD. TYPOGR.

B.I.G.

Farbkarte #13

